

Tao-tafeltennis

Levenslessen van
een kampioen

14

Verziekt tot op het bot

4

In een vernietigend rapport worden prof archeologie Corinne Hofman en partner Menno Hoogland beschuldigd van wangedrag, intimidatie, drankmisbruik en diefstal

Drukbezochte walk-out In Leiden en Den Haag onderbraken zo'n zeshonderd studenten en docenten hun colleges uit solidariteit met Palestina

2

Nucleaire deals In Iran lieten de VS de ultieme kans liggen

Renaissance-standjes Seks in de vijftiende eeuw

13

Klaar om te doen wat moet

Zo'n zeshonderd studenten en medewerkers onderbraken maandag in Leiden en Den Haag hun colleges om mee te doen aan een landelijk protest tegen universitaire banden met Israël. Een bezetting lijkt niet uitgesloten.

DOOR REDACTIE
FOTO TACO VAN DER EB

Om elf uur begeven in zowel Leiden als Den Haag zo'n driehonderd studenten en medewerkers zich naar buiten. De zogeheten 'walk-out' was tevens een protest tegen het recente politiegeweld op bezette universiteiten in Amsterdam en Utrecht.

In Leiden houdt de groep halt op de Cleveringaplaats, luid scanderend: 'DISCLOSE! DIVEST! WE WILL NOT STOP, WE WILL NOT REST!' In Den Haag blijven de demonstranten, sommigen gehuld in Palestijnse vlag, staan voor de ingang van het Wijnhavengebouw en schreeuwen: 'LU LU, YOU CAN'T HIDE! STOP SUPPORTING GENOCIDE!' 'We zijn solidair met de studenten van de UVA en nu en veroordelen het politiegeweld van de afgelopen week', roepen twee demonstranten vanaf een bankje bij de Cleveringaplaats. Een van hen draagt een Palestijnse keffiyeh. 'We willen dat de universiteit de banden verbreekt met Israëlische onderzoeksinstellingen, en roe-

pen op tot solidariteit met Palestijnen in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Het lijkt wel alsof de universiteit meer geeft om spullen dan om mensenlevens.' Bij de Wijnhaven klimt student Ghali, die betrokken was bij eerdere acties van Students for Palestine, met een megafoon op een plantenbak. Hij roept de aanwezigen op ook na de walk-out actief te blijven: 'Als je wilt dat wij slagen, als je wilt dat onze universiteit een ethische universiteit is die niet profiteert van genocide, moet je klaar zijn om de komende weken op welk moment dan ook te doen wat we moeten doen.' Ook bij de universiteitsraad, die vlak voor de actie vergaderd in het Academiegebouw, is het protest onderwerp van gesprek. Raadslid Victor van der Horst van studentenpartij PBMS zegt 'geen fan van dit soort protesten' te zijn. 'Maar discussie is altijd goed en daar is de universiteitsraad de allerbelangrijkste plek voor. Ik zou

ook wel een rondje willen lopen, maar we moeten hier aan de slag.' Ebrar Kaya van studentenpartij sc is uiteindelijk het enige raadslid dat om 10.50 de vergadering vroegtijdig verlaat en naar het Lipsius wandelt. Hij vindt het 'jammer' dat hij geen medestanders heeft. 'Je kunt er ook voor kiezen om te blijven vergaderen, maar ik vind het belangrijk om solidair te zijn met de slachtoffers van politiegeweld en me uit te spreken tegen het beleid van universiteitsbesturen.' Hoewel bij het fsw geen actie is georganiseerd, lopen daar ook studenten en docenten naar buiten. Om twee minuten over elf staan er zes. In het kwartier dat volgt, sluiten er meer aan, voornamelijk antropologen.

'Het werd in de groepsapp gegooid', vertelt een derdejaars bachelorstudent. 'Maar we hadden gewoon college, dus we redde het niet om om elf uur bij het Lipsius te zijn.' Haar studiegenoot vult aan: 'De impact is ook groter als iedereen tegelijk wegloopt, maar onze docent zei ook dat we om elf uur weg mochten gaan, dus het voelde niet heel rebels.' Als de groep ongeveer twintig man telt, besluiten ze richting het Rapenburg te lopen. 'Het gaat er niet om waar we staan', vertelt universitair docent Willem. 'Het is meer om onze aanwezigheid ook te laten zien.' Intussen zijn de demonstranten bij het Lipsius doorgelopen naar het Academiegebouw, waar ze twee minuten stilte houden ter nagedachtenis aan de oorlogsslachtoffers in Gaza, hun vingers omhooggestoken als vredesteken. Dat doen ook de demonstranten in Den Haag. Maar meteen daarna scanderen ze verder: 'LEI-

DEN, SCHANDE! BLOED AAN JE HANDEN!'

'Er moet wel een reactie komen, en ik hoop ook actie', zegt een medewerker van een ondersteunende dienst. 'Wij staan aan de juiste kant van de geschiedenis, dat wil de universiteit toch ook?' Ook een docent bij Lucas denkt dat het college van bestuur zal inbinden: 'Niemand wil studeren aan een universiteit die niet luistert naar haar studenten.'

De Leidse groep loopt verder richting het bestuursgebouw. Een medewerker die hen ziet naderen doet nog haastig het toegangshek op slot. Vanuit de richting van de Steenschuur komt een eenzame tegendemonstrant aangelopen. Die wordt al snel door de politie weggestuurd. 'Ik riep: "Leve Israël!"'

Rond half twaalf houden de Leidse demonstranten het voor gezien, en lopen terug richting het Lipsius.

Tot treurnis van de groep studenten en docenten die vanaf fsw is komen aanlopen. Halverwege het Rapenburg snappen ze dat ze te laat zijn en maken rechtsomkeert. 'We gaan weer terug', zegt docent Willem. 'Maar er stond al een groep antropologen, dus we zijn alsnog goed vertegenwoordigd.' In Den Haag gaan de demonstranten nog een half uur langer door. Rond twaalf uur hebben velen hun stem schor geschreeuwd. Ghali hoopt dat het college van bestuur naar de eisen wil luisteren. 'Zo niet, dan gaan we weer protesteren.' Tegelijkertijd met de actie in Leiden voeren studenten en medewerkers in verschillende andere universiteitssteden ook actie. Naast de walk-outs hebben studenten in Amsterdam, Nijmegen, Eindhoven, Groningen en Maastricht kampe- menten gevormd.

Opnieuw vraagt raad om banden met Israël op te schorten

Studentenpartij Students' Collective (sc) wil dat de universiteit Leiden de banden opschort met organisaties die mensenrechten schenden.

DOOR VINCENT BONGERS

Dat blijkt uit raadvragen die sc aan het college van bestuur heeft gesteld. De partij verwijst expliciet naar de samenwerkingen die Leiden heeft met Israëlische universiteiten, organisaties en bedrijven. Twee personeelsraadsleden hadden die oproep in februari ook al eens gedaan. Het college van bestuur ging daar toen niet in mee en liet weten dat er slechts twee studentenuitwisselingsprogramma's waren met Israëlische universiteiten. Verder zei het bestuur dat er universiteitsbreed onderzoek zou worden of de Nederlandse universiteiten die banden met Israël zouden gaan opschorten, al bleek later dat universiteitskoepel UNL helemaal niet bezig is met zo'n onderzoek. 'Het antwoord dat het college destijds gaf op vragen van de raadsleden bleek volgens onderzoek van Mare zeer ontoerei-

kend', aldus sc. Uit dat onderzoek bleek dat Leiden op grote schaal samenwerkt met Israëlische universiteiten, instellingen en bedrijven binnen het EU-subsidieprogramma Horizon Europe. Een van de programma's is het European Global Counter-Terrorism-project, met daarin Israëlische private universiteit Reichman én de consultancy arm van deze universiteit: het bedrijf Counter-Terrorism Solutions Ltd. Leiden heeft banden 'met private organisaties die structureel mensenrechten schenden en geld verdienen aan de onderdrukking van Palestijnen', concludeert sc. 'Is het college bereid om die samenwerkingen en banden met organisaties die mensenrechten schenden op te heffen? Zo niet, accepteert het college diens medepllichtigheid aan eventuele mensenrechtenschendingen?' Verder wil sc dat het college een commissie samenstelt die alle 'samenwerkingen van de universiteit toetst op de naleving van mensenrechten'. Die commissie moet dan ook de Israëlische banden gaan onderzoeken. Op 27 mei beantwoordt het college van bestuur de vragen.

'Is het nog rustig, of loopt het al uit de hand?'

Terwijl de politie in het centrum van Amsterdam met shovels inreed op de barricades van protesterende studenten, vergaderden in het Haagse Wijnhavengebouw Students for Palestine (SfP). Zo'n 150 studenten en docenten deelden strategieën voor activisme.

DOOR SJORS SCHAAP

Er staat een arrestatiebusje, voor de deur van het gebouw hebben agenten zich om een telefoon verzameld. Samen kijken ze hoe hun collega's in de hoofdstad ingrijpen: 'Kijk naar die arm. Die moet wel gebroken zijn – hij staat helemaal de verkeerde kant op.' Minuten later krijgt een agent het exacte lokaalnummer van de bijeenkomst doorgebeld: '3.46, in het midden van het gebouw.' Hij zegt te kunnen opschalen 'naar dertig tot veertig man', en geeft voor de zekerheid ook zijn persoonlijke telefoonnummer. 'Dan staan we in direct contact als het uit de hand loopt.' Als hij heeft opgehangen, zegt hij tegen zijn collega's: 'Niet meteen de wapenstok trekken, want dat ziet er niet goed uit op de camera.' Binnen verklaart een van de SfP-leden maar meteen: 'Aan het bestuur: maak je geen zorgen, vandaag komt er geen bezetting.' Maar later klinkt toch ook: 'Als het nodig blijkt kunnen we het morgen doen als we willen.' Wat verder ter tafel komt: de weinig succesvol vermomde beveiligers ('Ze zitten

altijd met oortjes in op de trappen; witte mannen van middelbare leeftijd met een zwarte tas'), beveiligers bij de ingang die etnisch profileren, studenten die zonder toestemming worden gefotografeerd terwijl onduidelijk blijft wat met die foto's wordt gedaan én het hardnekkige vermoeden dat medestudenten als informanten worden ingezet (een student die wordt verdacht van dergelijke collaboratie begint na de bijeenkomst foto's van aanwezigen te nemen en vlucht vervolgens het gebouw in). Er volgen nog talloze aanklachten over censuur en arbitraire- of selectieve besluitvorming: de universiteit verbodt het publiceren van opiniestukken over Palestina door een politicologie-magazine van studenten, Afro Student Association mocht geen bijeenkomst over de Soedanese burgeroorlog organiseren en MENA Student Association geen films over Palestina vertonen. Het bestuur zou ook content op de Instagrampagina's van de studieverenigingen dicteren – in hun beschrijvingen moeten ze claimen 'cultureel' te zijn. 'Het hypocriete is: we passen precies de kennis toe die wordt onderwezen,' zei een van de studenten die anoniem wil blijven. 'Maar zodra we de theorie in praktijk brengen, als we buiten het klaslokaal doen wat we daarbinnen leren, dan worden we aangepakt.' Na de bijeenkomst staan de agenten nog steeds op hun post. 'Hoe gaat het binnen?', vraagt een van hen. 'Is het nog rustig, of loopt het uit de hand?'

Niet overnachten, geen gezichten bedekken

Koepelorganisatie Universiteiten van Nederland (UNL) publiceerde dinsdag een richtlijn hoe universiteiten en hogescholen om moeten gaan met demonstraties.

DOOR MARK REID

In het document stelt UNL dat de inzet van universiteiten en hogescholen 'altijd een vreedzaam verloop van het protest' is. Daarvoor eist UNL wel dat demonstranten van tevoren hun protest melden en dat onderwerp en onderzoek niet gehinderd mogen worden. Ook moeten demonstranten zich desgevraagd kunnen identificeren aan medewerkers van onderwijsinstellingen, en mogen ze geen gezichtsbedekkende kleding of maskers dragen, en geen gebou-

wen bezetten of overnachten op universiteitsterrein. Voor de Universiteit Leiden betekent de richtlijn weinig nieuws. De eis om demonstraties van tevoren te melden stond al in de huisregels, en bij de bezetting van twee lokalen in het Lipsius afgelopen november bleek dat de universiteit bezettingen en overnachtingen ook niet toeliet. De richtlijn is een reactie op de studentenprotesten voor Palestina aan verschillende Nederlandse universiteiten. Vooral bij de Universiteit van Amsterdam is tijdens die protesten veel schade ontstaan en trad de politie hard op. Niet alle universiteiten lijken de nieuwe richtlijn ook daadwerkelijk te volgen. Zo bleven in deze week in Nijmegen studenten overnachten op universiteitsterrein.

Ook ik werkte ooit voor een 'Persoon A' en een 'Persoon B'

Als jonge student ging ik werken bij een herenmode-specialzaak in Leiden. In het Engels klinkt dat veel leuker, want dan noemen ze het een haberdashery. (Was ik maar een international want dan kon ik om de haverklap zeggen dat ik in de haberdashery zat zodat mensen zouden denken dat in de business zit van de marterhandel of iets anders wat enigszins pluizig klinkt.) Mijn kledingzaakcarrière begon veelbelovend, totdat ik erachter kwam dat dit zaakje qua 'management' werd bestierd door een koppel, een getrouwd koppel nog wel.

De Universiteit Leiden zouden die twee aanduiden als 'Persoon A' en 'Persoon B', helemaal gezien zij nogal bijdroegen aan wat we nu zouden noemen een onveilige werksfeer. Boze mailtjes, boze telefoontjes, een verzakende omgang in het kader van de Arbo en bovenal: depressie telde niet als een reden om je ziek te melden (get ruined, Persoon A & Persoon B). Thuis gingen ze vast over je reddelen en je had als loonslaafje niet te doen met één leidinggevende, nee, je had te maken met een duoviraat. Probeer daar maar eens tegenop te vechten. U weet waar ik heen wil en inderdaad, we got 'm, we hebben de namen: mevrouw Hofman en meneer Hoogland. De namen zinspelen eveneens op iets pluizigs met een hoog Buurman-en-Buurman-gehalte, maar helaas hebben de hoogleraar en haar partner jarenlang een schrikbewind gevoerd aan de archeologie-afdeling van onze universiteit. U kunt het allemaal nalezen (z.o.z.) en blij word je er niet van. Gezien H&H met elkaar in een relatie zaten, moet het als student of promovendus een akelige situatie geweest zijn temeer omdat je steeds rekening houdt met het feit dat A met B getrouwd is.

Depressie telde niet als een reden om je ziek te melden

Niet te moeilijk doen tegen A, want A gaat hoogstwaarschijnlijk dan ook de pik op jou krijgen. Een ongezone dynamiek van kosmische proporties, zoals uit het onderzoekrapport naar het wangedrag blijkt. Binnen de ethiek in het universiteitswezen gaat het veelal over de verhouding tussen student en docent

en dat is niet zo gek. De regelingen inzake zo'n situatie zijn best uitgebreid, zoals dat deze docent deze student niet begeleidt om een voorkeursbehandeling te voorkomen. Binnen de gedragscode van de universiteit valt dat er ook op na te lezen: 'Docenten zijn zich in hun omgang met studenten bewust van de afhankelijkheid en de machtsongelijkheid binnen de onderlinge verhoudingen'. Dat lijkt me zuiver. De universiteit heeft ook een gedragscode voor relaties tussen docenten: 'Overplaatsing is in het geval van een hiërarchische relatie het uitgangspunt.' Oftewel: alleen als er een relatie is tussen docenten die hiërarchisch van elkaar verschillen, is er actie nodig, melden van een relatie moet gelukkig altijd. Gezien het geval Hofman en Hoogland, zou het geen kwaad kunnen om in deze gedragscode eens mee te nemen wat de hiërarchische gevolgen zijn voor studenten, mochten twee docenten van dezelfde afdeling met elkaar trouwen. Op aanvragen van A een beschonken meneer B naar het hotel verpotten is namelijk niet alleen grensoverschrijdend, het is ook nog eens ontzettend gênant.

Het portret van hoogleraar archeologie Corinne Hofman wordt opgehangen in de Senaatskamer van het Academiegebouw, maart 2018.

Lijken uit de kast

In het 54 pagina's tellende en geanonimiseerde rapport wordt uitgebreid uit de doeken gedaan aan welk wangedrag het duo zich schuldig heeft gemaakt. De onafhankelijke onderzoekscommissie, onder leiding van Leids universitair hoofddocent arbeidsrecht Yvonne Erkens, beschrijft een decennialange angstcultuur waarbij Hofman en Hoogland grensoverschrijdend gedrag vertoonden, de wetenschappelijke integriteit schonden, hun macht misbruikten en mogelijk strafbare feiten pleegden. De commissie baseert het rapport op verklaringen van in totaal 37 informanten, onder wie negentien melder, elf vakgenoten en drie (voormalig) bestuurders. Eind april kwam de Universiteit Leiden zelf naar buiten met het nieuws dat 'een hoogleraar en diens partner' zich jarenlang schuldig hebben gemaakt aan onder meer intimidatie, discriminatie, manipulatie, schreeuwen, uitlachen en bespotten van medewerkers, promovendi en studenten. Collegevoorzitter Annetje Ottow zei tegen *Mare* dat het wangedrag zich heeft afgespeeld tussen 1990 en 2023 en dat er negentien melders waren, zowel (oud-)medewerkers als (oud-)studenten. Ottow wilde niet de namen van de beklaagden noemen, maar zei wel dat de hoogleraar op non-actief is gesteld en de universiteit een ontslagprocedure is begonnen. Ook zei ze dat beiden nooit meer welkom zijn op de universiteit. Op 30 april onthulde *NRC* dat het gaat om gelauwerd archeoloog Corinne Hofman en haar partner. Hofman werd in 2007 aangesteld als hoogleraar in Leiden, was van 2013 tot 2018 decaan van de faculteit en ontving in 2014 de

De universiteit heeft maandag een ontluisterend rapport gepubliceerd over het decennialange schrikbewind van hoogleraar Caribische archeologie Corinne Hofman en haar partner en onderzoeker Menno Hoogland. Ze worden beschuldigd van wangedrag, intimidatie, drankmisbruik en diefstal.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO'S MARC DE HAAN

Spinozapremie, de hoogste Nederlandse wetenschappelijke onderscheiding. Het rapport, dat door de vele aantijgingen en wildwestafrelen leest als een koortsdroom, legt bloot hoe ver het wangedrag van Hofman en Hoogland reikte, zowel op de faculteit als op veldwerkreizen en wetenschappelijke bijeenkomsten. Zo tekent de commissie op dat toiletbezoeken tijdens veldwerk 'strak werden gereguleerd' en dat studenten en medewerkers werden 'blootgesteld aan gevaar' doordat een van de beklaagden zich schuldig maakte aan 'gevaarlijk autorijden, ook onder invloed van alcohol'. Een ander opvallend voorval is dat Hofman enkele medewerkers de opdracht heeft gegeven om Hoogland 'in dronken en onhandelbare toestand te sussen en veilig terug te brengen naar het veldwerkverblijf'. Hofman en Hoogland maakten bovendien geregeld 'hoogoplopende, bijna slaande ruzie' met elkaar, 'inclusief verbaal geweld en enige fysieke confrontatie'. Tijdens veldwerkexpedities was er 'onvoldoende aandacht voor bescherming van jonge vrouwen tegen ongewenste intimiteiten' en werd er druk op medewerkers en studenten uitgeoefend 'om alcohol te drinken en deel te nemen aan het plaatselijke nachtleven'. Verder kregen de deelnemers aan het veldwerk onvoldoende eten, onvoldoende schoon water en slechte slaapgelegenheden. De melders verklaren verder dat het stel 'in hun omgang met anderen persoonlijke en professionele grenzen onvoldoende hebben gerespecteerd' en de mensen om hen heen 'hebben bestuurd als een disfunctionele familie'. Dat gebeurde door

Reactie Hofman en Hoogland: openbaarmaking niet gerechtvaardigd

Corinne Hofman en Menno Hoogland vinden de openbaarmaking van het onderzoeksrapport 'prematuur en niet gerechtvaardigd'. Dat laten ze via hun advocaat in een verklaring aan *Mare* weten. 'Omdat onze namen via de media reeds bekend zijn, beschouwen wij de handwijze van het college van bestuur als schending van onze privacy en als onrechtmatig. Met een stofkam is door ruim dertig jaar van ons werkzame leven gegaan, nota bene vanaf onze eerste schreden in de wetenschap.'

Het is 'nooit onze intentie geweest welke grens dan ook te overschrijden' maar 'betreuren het zeer' dat dit 'in het licht van verschuivingen in het maatschappelijk perspectief toch zo ervaren is', aldus het stel. De onderzoekscommissie schrijft in het rapport dat het 'de vraag is of sancties bijdragen aan heling van de faculteit Archeologie als gemeenschap'. Toch is het college overgegaan tot een ontslagprocedure. 'Het college legt dit, geheel in de tijdgeest passende, advies ongemotiveerd naast zich neer en kiest voor een persoonlijke aanval en de gang naar de rechter.'

Wat wist oud-rector Carel Stolker?

Al aan het begin van het schrikbewind, in 1995 en 1999, zouden de eerste klachten zijn gemeld bij het toenmalige afdelingshoofd. Deze persoon heeft bij de commissie verklaard 'hieraan geen herinnering te hebben'. Saillant detail is dat de huidige decaan van de faculteit Archeologie, Jan Kolen, heeft verklaard al in 2018 meldingen over het stel te hebben ontvangen en dit op 3 april 2019 met de toenmalige rector magnificus te hebben besproken. Dat was destijds Carel Stolker. Hij kan zich volgens het rapport 'niet herinneren dat de meldingen toen zijn besproken' en wijst erop dat 'hij tijdens zijn rectoraat en voorzitterschap vaak meldingen kreeg van mensen die allerlei zaken onder zijn aandacht wilden brengen'. Van het gesprek is geen verslag gemaakt. De vraag wat Stolker wel of niet wist, krijgt nog be-

stuurlijke implicaties. Want op de vraag of collegevoorzitter Annetje Ottow de kwestie ooit met haar voorganger heeft besproken, antwoordde ze dinsdag in *NRC*: 'Ik heb wel eens tegen hem gezegd: "Ik vind het heel jammer dat er nu zoveel zaken naar boven komen en dat we dus nu met z'n allen dit probleem moeten oplossen." Op de vervolgvraag hoe Stolker reageerde, antwoordt Otto: 'Dat blijft tussen ons. En het gaat erom wat dit college nu doet.' Stolker bestrijdt die lezing. 'We hebben niets besproken', schreef hij dinsdag op X. 'Er is dus ook niets dat "tussen ons beiden" hoeft te blijven.' De oud-rector kondigt aan zijn verhaal verder te verduidelijken bij de medezeggenschap. 'Omdat het een bestuurlijke integriteitszaak is geworden, zal ik de universiteitsraad een brief sturen met mijn observaties. In de raad hoort het thuis.'

Een melder moest stiekem menselijke tanden 'met een nijptang uit een schedel trekken'

'excessieve controle, voortrekken en achterstellen, manipulatieve inzet van beloning en straf en loyaliteitsdwang'. Medewerkers die elders wilden gaan werken, konden rekenen op vergelding en werden 'verraders' genoemd. Het stel heeft vermoedelijk ook de wetenschappelijke integriteit geschonden, stelt de onderzoekscommissie. Het meest opvallende incident zou hebben plaatsgevonden tijdens een veldwerkexpeditie in 2009. Het stel wilde toen monsters nemen van menselijke gebitsresten in een plaatselijk depot, maar de plaatselijke autoriteit gaf daarvoor steeds geen vergunning. Om deze monsters toch te kunnen bemachtigen, leidde Hofman de 'plaatselijke autoriteit' af door met die persoon in gesprek te gaan, terwijl Hoogland met twee promovendi het depot binnenglipte. Daar droeg Hoogland de promovendi op de gebitsresten te verwijderen. Toen zij dit 'vanwege ethische bezwaren en het ontbreken van een vergunning' weigerden, deed hij het zelf 'met een tang, een hamer en een schroevendraaier, op gewelddadige wijze en zonder aandacht voor in de archeologie algemeen aanvaarde ethische en technische regels', aldus het rapport. 'Dit was illegaal en kwam neer op diefstal.' Ook zou het stel de promovendi op een bedreigende manier een zwijgplicht hebben opgelegd, wat zij hebben 'ervaren als intimiderend'. In 2006 zou iets soortgelijks zijn gebeurd. Een melder moest toen menselijke tanden 'met een nijptang of een multi-tool uit de schedel trekken' en uit een depot meenemen. Ook hier was geen toestemming voor. De melder noemt dit 'schokkend', omdat de twee 'blijkbaar geen ethische bezwaren zagen'. Naast dergelijke wildwestafrelen is het volgens de commissie ook aanmerkelijk dat Hofman en Hoogland er bij promovendi en postdocs op aandrongen co-auteur te worden 'van publicaties waaraan ze geen wezenlijke bijdrage hadden geleverd of die de medewerker zelf wilde publiceren'. Ook probeerden ze 'een hogere positie in de auteursvolgorde' te bemachtigen voor publicaties waar ze 'wel een bijdrage aan hebben geleverd'. Een melder verklaart dat Hofman eigen werk heeft gebruikt voor twee verschillende publicaties. Het gedrag van beiden heeft veel schade veroorzaakt bij de slachtoffers, zowel op het werk als in het persoonlijk leven. Ze voelen 'verdriet, spijt, schaamte, frustratie, kwetsbaarheid en argwaan'. Sommigen noemen de impact tot op de dag van vandaag 'traumatisch' en negen informanten zeggen een burn-out te hebben gekregen. Ook verklaren sommigen dat het hun loopbaan en zelfvertrouwen heeft aangetast of dat ze in een 'gezondere werkomgeving' meer hadden kunnen bereiken. >

Wie de ‘disfunctionele familie’ wilde ontvluchten werd ‘verrader’ genoemd

Hoe kan iemand dertig jaar lang de sfeer verzieken?

De universiteitsraad wil het rapport over het schrikbewind bespreken met het college van bestuur. Maar dat mag niet, omdat het over een specifieke casus gaat. ‘Er is te weinig reflectie.’

De namen van archeologenkoppel Hofman en Hoogland werden maandag niet genoemd tijdens de raadsvergadering. ‘De universiteit weet niet goed waar ze mee bezig is als het gaat om de aanpak van sociale onveiligheid’, zei Ella Picavet van studentenpartij dsp toen een memo van het college over dat onderwerp werd besproken. ‘Het is raar en belachelijk dat nergens staat welke definities ze gebruiken voor sociale veiligheid. ‘De termen “ongewenst”, “ongepast” en “grensoverschrijdend gedrag” worden door elkaar heen gebruikt.’ ‘Er is heel weinig reflectie uit de organisatie op het bestaande beleid. Dat is zonde, zeker gezien de problematiek afgelopen jaren, en die nu nog speelt’, vond Rebekka van Beek van studentenpartij PBMS. Picavet: ‘Het stuk is vooral “mooi weer praten”. Het is geen eerlijke beschouwing op wat er allemaal misgaat.’ De raad wil heel graag het archeologierapport met het college bespreken: dat bevat namelijk voor de hele faculteit relevante bevindingen. Maar dat mag niet, omdat het over een specifieke casus gaat, liet een ambtenaar tijdens een commissievergadering

van de raad weten. ‘Ik vind dat nogal tegenstrijdig’, stelde Max van Haastrecht van personeelspartij PhDoc. ‘We kunnen focussen op de sector. Ik hoef niet per se heel erg diep in te gaan op die ene casus. Het gaat om de bevindingen in bredere zin.’ Picavet: ‘We willen ook dat het college met ons reflecteert op de zaak.’ ‘Theorie en praktijk liggen erg ver uit elkaar’, vulde Patrick Klaassen van personeelspartij ub aan. ‘We hebben een theoretisch model om sociale onveiligheid aan te pakken, maar de praktijk is dat iemand meer dan dertig jaar de sfeer kan verzieken. Meer actie is nodig.’ Mark Dechesne van personeelspartij LAG wil van het college weten waarom er niet eerder is ingegrepen. ‘Bij de meest recente personeelsmonitor in 2022 viel op dat er juist bij Archeologie veel medewerkers een gevoel van onveiligheid ervoeren. Ik heb toen ook gevraagd wat er aan de hand was, maar er volgde toen ook weinig reflectie.’ Problematisch is dat diegenen die veranderingen moeten doorvoeren in een faculteit wellicht zelf ook verdacht zijn, constateerde Van Haastrecht. ‘In deze zaak is dat het geval.’ Hofman was bijvoorbeeld een tijd decaan. ‘Hoe kunnen we hier goed mee omgaan? Kloppen de processen rond sociale veiligheid wel? We willen daarover in gesprek gaan met het college.’ Op 27 mei bespreekt de raad in ieder geval de memo sociale veiligheid met het college. **VB**

➤ Eén melder zegt materiële schade te hebben geleden. Volgens de melders zijn er nog veel meer medewerkers slachtoffer geworden van het grensoverschrijdende gedrag van de twee, maar durfden zij dit niet te melden ‘uit angst voor vergelding’, gezien de vergaande invloed van Hofman in haar vakgebied en hun ‘internationale netwerk’. Degenen die wél aan de bel hebben getrokken, zeggen dat zij dit deden voor ‘erkenning van onrecht en persoonlijk leed’ en ‘te helpen voorkomen dat het gedrag van beiden zich zou voortzetten met nieuwe slachtoffers’. Ook hadden ze de indruk dat de universiteit nu meer dan voorheen bereid is werk te maken van probleemsignalen. Het stel is door de commissie om wederhoor gevraagd en zegt zich ‘niet te herkennen’ in de verwijten die ze daarom ‘met kracht afwijzen’. Ze ontkennen het vermeende ongewenste gedrag, hebben geen herinnering aan de gebeurtenissen of vinden dat de voorbeelden zijn verdraaid. Ze voelen ‘schrik, verbijstering, verdriet en pijn’ over het geschetste beeld. ‘Het raakt hen hard.’ Het duo is van mening dat de melders jaloers en gefrustreerd zijn en dat Hofman zondebok is gemaakt. Ook denkt Hofman dat het feit dat ze vrouw en wetenschapper is, bij anderen ‘gevoelens van angst, jaloezie en tegenwerking kan oproepen’. Dat is een opvallend verweer, aangezien het stel volgens het rapport zwangere vrouwen benadeelde door hen buiten te sluiten, of zeiden dat zwangerschap een belemmering zou vormen voor het werk. Hoogland zegt een ‘medische verklaring’ te hebben voor ‘bepaalde aspecten van zijn gedrag’. Hij heeft sinds 2010 een chronische ziekte waarvoor hij medicijnen slikte, en volgens zijn behandelend arts zou zijn gedrag ‘typisch de bijwerkingen van de medicatie zijn’.

Hofman en Hoogland hebben de commissie tegenverklaringen van 59 personen voorgelegd, die ‘een zeer positief beeld van hun werk en gedrag’ schetsen. De commissie concludeert echter dat 57 verklaringen ‘niet of nauwelijks relevant zijn’. Een van de verklaringen die wel relevant was, komt van hun zoon ‘die vaak mee is geweest’ op veldwerktochten en alle meldersverklaringen heeft gelezen. Hij herkent zijn ouders niet in het geschetste beeld en bestrijdt de gebeurtenissen. Sterker: juist de melders zouden zich grensoverschrijdend hebben gedragen, betoogt hij, ‘variërend van het dragen van uitdagende kleding waar dat gegeven de plaatselijke cultuur niet respectvol was tot dwang om mee te doen aan naaktzwemmen en het tonen van het geslachtsdeel, bij wijze van grap’. De commissie stelt vast dat zijn zienswijze ‘aanzienlijk verschilt van de grote lijn in de meldersverklaringen’. De onderzoekers benadrukken meermaals dat Hofman en Hoogland ‘verantwoordelijk zijn voor hun eigen gedrag’, maar dat dat ‘in belangrijke mate mogelijk is gemaakt door de omgeving’. Ze noemen de ‘cultuur in de faculteit ongezond’ en stellen dat ‘persoonsverheerlijking’ op de loer ligt als het gaat om het verwerven van onderzoeksgelden. Ook heeft de faculteit professionele hulp nodig om de gebeurtenissen te verwerken, voordat naar de toekomst kan worden gekeken. In een interview in NRC zei collegevoorzitter Annetje Ottow dinsdag dat het faculteitsbestuur ‘zal doen wat noodzakelijk is’ en dat er momenteel een extern bureau wordt geselecteerd dat met een plan van aanpak moet komen. Ook zegt ze de aanbeveling van de commissie tot ‘heling voor alle betrokkenen, inclusief de twee medewerkers in kwestie’ in de wind te slaan en de ontslagprocedure van Hofman toch voort te zetten. ‘Er is gewoon te veel gebeurd.’

Raad van toezicht moet conflict over aanstelling vice-rector sussen

De universiteitsraad heeft in een brief aan de raad van toezicht verzocht om bemiddeling in het conflict met het college van bestuur over de omstrede, pas benoemde vice-rector. ‘Het college verkiest snelheid boven zorgvuldigheid en weigert verantwoordelijkheid te nemen.’

DOOR MARK REID

Omdat de raad en college er na een uitgebreide briefwisseling en extra ingelaste vergaderingen niet uitkwamen, moet de raad van toezicht nu tussenbeide komen. De raad hekelde eerder de onduidelijkheid van de functie en de spoed waarmee het college de benoeming door wil voeren. ‘Het stelt de UR teleur dat het college hier wederom snelheid boven zorgvuldigheid verkiest en geen verantwoordelijkheid lijkt te willen nemen voor diens eigen keuzes’, schrijft de universiteitsraad nu aan de raad van toezicht. Volgens de raad verliep de benoeming van de vice-rector niet volgens de juiste procedure. Zo heeft het college nooit formeel om advies gevraagd, wat wel verplicht is. In plaats daarvan interpreteerde het bestuur een weigering van de raad om zitting te nemen in een benoemings-

commissie als een positief advies. De raad betoogt in de brief zelfs instemmingsrecht te hebben op de benoeming omdat de nieuwe vice-rector qua titel en takenpakket de facto een bestuurder is. Voor de benoeming zou daarom het bestuursreglement gewijzigd moeten worden, waarvoor instemming vereist is. In een eerdere vergadering heeft het college deze interpretatie weersproken. De kwestie kwam vorige maand tot een kookpunt toen het college van bestuur aankondigde dat FGGA-decaan Erwin Muller per 1 mei zou starten als vice-rector, terwijl de raad het idee had dat de adviesprocedure nog helemaal niet was afgerond. Het college heeft zelf bepaald dat het aan de voorwaarden van de medezeggenschap voldeed, schrijft de raad. ‘De raad meent dat het aan hem, als de partij die de voorwaarden stelde zelf, is om te bepalen of aan zijn voorwaarden is voldaan en dat dat niet aan het college is.’ Wanneer de bemiddeling precies plaats gaat vinden, is nog niet bekend. Mocht de tussenkomst van de raad van toezicht niet leiden tot een bevredigende uitkomst, dan zal de medezeggenschap zich wenden tot de Landelijke Commissie voor Geschillen medezeggenschap Hoger Onderwijs, zo kondigde de raad eerder aan.

LVS verdwijnt uit universiteitsraad

Terwijl studentenpartij Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS) niet meer terugkeert in de universiteitsraad, haalt de nieuwe lijstverbinding dsp-sc de meeste zetelwinst bij de verkiezingen. Ook personeelspartij PhDoc heeft er een zetel bij.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Dat blijkt uit de uitslag van de universiteitsraadsverkiezingen, die leidt tot flinke veranderingen in de samenstelling van de raad. Zo behaalde studentenpartij Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS) vorig jaar nog twee zetels, maar behalen zij er dit jaar geen enkele. Zij verdwijnen niet alleen uit de universiteitsraad, maar – op Geesteswetenschappen na – ook uit alle faculteitsraden. ‘Jammer, maar we hadden het verwacht’, reageert bestuursvoorzitter Albert Taal, doelend op de interne ruzie bij de partij die begin dit jaar leidde tot royementen en weglopende leden. Studentenpartij Democratic Students Party (DSP) is een lijstverbinding aangegaan met nieuwkomer Students’ Collective (SC). DSP had vorig jaar één zetel, maar samen hebben ze er nu drie. Dat is de grootste zetelwinst van alle partijen. Partij voor Bèta en Biomedische Studenten (PBMS) behaalde net als vorig jaar drie zetels en ook Liberale Studentenpartij (LSP) en Ondernemende Studenten (ONS) houden

stand met ieder één zetel. Ook de zetelverdeling bij de personeelspartijen verandert iets. Leidse Academische Gemeenschap (LAG) heeft opnieuw vier zetels behaald en blijft de grootste partij van de universiteitsraad. Terwyl Universitair Belang (UB) juist een zetel inlevert (van drie naar twee) in het voordeel van PhDoc (van een naar twee). Opvallend is de hoge opkomst onder de personeelsleden: 37,6 procent van de medewerkers besloot de gang naar de stembus te maken, tegenover 29,2 procent in 2022. Studenten daarentegen weten de weg naar de digitale stembus steeds slechter te vinden. Vorig jaar was de opkomst met 12,5 procent al dramatisch laag, maar dit jaar duikt het daar nog onder: slechts 11,9 procent van de studenten heeft een stem uitgebracht. Naast de universiteitsraad konden studenten en medewerkers ook stemmen voor de faculteitsraden. Dat verliep bij de faculteit Geesteswetenschappen niet goed. Doordat de kandidaatstelling van LSP over het hoofd was gezien, was de partij niet op het digitale stembiljet terechtgekomen. De partijen wilden echter geen nieuwe verkiezingen, omdat opnieuw campagne voeren te veel tijd en energie zou kosten, meldt het bestuursbureau. Daarom is ervoor gekozen de restzetel toe te kennen aan LSP. Alle partijen hebben met deze oplossing ingestemd. Naast LSP krijgen ook ONS en LVS één zetel. DSP-SC heeft er maar liefst zes bemachtigd.

Gratis prikken in Plexus

Studenten die geboren zijn tussen 1996 en 2003 kunnen vanaf volgende week in Plexus voor de laatste keer een gratis prik halen tegen het humaan papillomavirus (HPV), dat op latere leeftijd verschillende soorten kanker kan veroorzaken.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Hecht GGD Hollands Midden is al meermaals neergestreeken in studentencentrum Plexus om studenten de kans te bieden zich gratis in te enten, maar op 22, 23, 29 en 30 mei van 17.30 tot 20.00 uur doen ze dat voor het laatst. Vanaf 1 juni is de prik voor jongvolwassenen die tussen 1996 en 2003 zijn geboren niet meer gratis, omdat de campagne dan afloopt. HPV kan op latere leeftijd kanker veroorzaken aan de mond- en keelholte, anus, penis, vagina, schaamlippen en baarmoederhals. Maar liefst tachtig procent van de mensen raakt eens in het leven besmet met het virus, bijvoorbeeld door seks met iemand die besmet is of door aanraking met handen, huid of mond. Jaarlijks krijgen gemiddeld 100 vrouwen en 400 mannen kanker door HPV. Baarmoederhalskanker is de meest voorkomende.

Iedereen die is geboren tussen 1996 en 2003 en nog niet (volledig) is gevaccineerd, kan zonder afspraak, maar met een ID-bewijs op zak, naar de priklocatie komen. ‘In december stonden we ook in Plexus’, vertelt Ans Boere van Hecht GGD Hollands Midden. ‘Omdat je voor optimale bescherming twee vaccins nodig hebt, waar minimaal vijf maanden tussen moet zitten, staan we er eind mei weer. We willen het zo gemakkelijk mogelijk maken.’ Studenten die volgende week voor hun eerste prik komen, zullen hun tweede prik dus wel zelf moeten betalen, omdat de gratis vaccinatie per 1 juni afloopt. Een vaccin kost 210 euro per stuk. Maar, zegt Boere: ‘Als er een omstandigheid was waardoor je in 2023 de eerste prik niet kon halen, kun je bellen naar 088-3083637. Dan kijken we naar de eventuele mogelijkheden.’ De opkomst in Plexus vorig jaar was goed, zegt Boere. ‘In december kwamen 375 mensen een prik halen en in heel 2023 hebben we er 1070 gevaccineerd. In totaal zijn we negen keer in Plexus geweest.’ Studenten die na 2003 zijn geboren en ook een vaccin willen, krijgt een oproep via het Rijksvaccinatieprogramma. Voor hen is een vaccin ook na 31 mei gratis.

Maak je niet druk

Hoe bestuur je in tijden van polarisatie? Hubert Bruls (CDA), die tijdens de coronapandemie voorzitter was van het Veiligheidsberaad, vertelt er dinsdag over. 'Door met "radikalinski's" in discussie te gaan, maak je ze groter.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO RAMON VAN FLYMEN/ANP

Studenten bij het Binnengasthuis van de Universiteit van Amsterdam tijdens een pro-Palestina-protest

'Iemand probeerde het hek van ons huis in de brand te steken'

dat nu zeg, gaat er een rilling door me heen. Dat heeft mij zo gesterkt.'

U bent met de dood bedreigd.

'Wat echt serieus was, waren de mensen die naar mijn huis kwamen. Wauw, wat je op het internet tegen mij roept is één ding, maar als je het lef hebt om voor mijn hek te gaan staan. Het gaat dan niet alleen om mij, maar ook om mijn vrouw en dochters. Iemand heeft geprobeerd het hek in brand te steken. Behalve wat schade aan de intercom viel het nog mee. Er hangt een camera, dus ik zag de beelden. Daar ben ik enorm van geschrokken, het was heel beangstigend. 'Bij het boerenprotest kwamen ze met trekkers langs de deur. De boeren deden verder niets maar het was wel intimiderend. Mijn gezin heeft er niets mee te maken, daar blijf je van af.'

Zijn er gedurende de pandemie ook besluiten genomen waar u niet achter stond?

'Je moet accepteren dat niet elke maatregel van het kabinet iets is wat je zelf zou hebben bedacht. We hebben in het begin van de crisis al besloten om als Veiligheidsberaad één lijn te trekken, ook als niet iedereen het met elkaar eens was. 'Ik heb mijn twijfels gehad over de avondklok.

Die ging bijzonder ver in de vrijheidsbeperking en was heel heftig. Je kon ook niet van tevoren zeggen dat de maatregel effect ging hebben. Aan de andere kant, wat betreft helderheid was het een van de beste maatregelen. Het gaf heel veel duidelijkheid.'

Eerder zei u met 'lichte weemoed' terug te kijken op de coronacrisis. Wat bedoelde u daarmee?

'Uiteraard had de pandemie een enorm negatief effect op de samenleving. Het was wel een periode waar je als bestuurder echt mee kon sturen. Als het gaat om crisisbestrijding was dit wel het summum. 'Ik denk ook nog wel eens terug aan het lege stadhuis en de rustige stad. Er viel een bepaalde stress weg, dat had ook wel wat. Mijn vrouw en ik hebben ook kunnen genieten van de rust in het weekend. Maar het verraderlijke van terugkijken, is dat je alleen de positieve dingen onthoudt. Ik moet er natuurlijk niet aan denken dat het stadhuis leeg was gebleven.'

Besturen in tijden van polarisatie
Congres, dinsdag 21 mei 13.30 uur, Schouwburgstraat 2, Den Haag

U bent burgemeester van Nijmegen. Maakt u zich zorgen over het kampement van pro-Palestina-demonstranten bij de Radboud Universiteit?

'Ik sta er heel rustig in hoor, heb wel belangrijkere dingen aan mijn kop. Die mensen staan op een grasveld op het terrein van de universiteit, dat is het. Ik zie geen aanleiding om daar iets aan te doen. Er is elke week wel een protest in Nijmegen. 'De kwestie zelf is uiteraard zeer indringend, en wat er in Amsterdam en Utrecht gebeurt, is wel afkeurenswaardig. Maar ik bekijk nu wat er hier aan de hand is en heb nog niet veel redenen om me druk te maken.'

Die rust is er landelijk niet. De Tweede Kamer bemoeit zich ermee.

'Ja, en er is overleg tussen de universiteiten en de minister van Onderwijs die volgens mij helemaal niet over de openbare orde gaat. Ik begrijp het ook wel. Het gebeurt nu allemaal bij universiteiten en niet bij andere instellingen of bedrijven. 'Het is opvallend hoe stevig het debat wordt gevoerd op universiteiten, en dat mag ook. Als burgemeester sta ik daar op dit moment echter betrekkelijk buiten. Het is wel een duidelijk voorbeeld van polarisatie.'

Wat is uw advies aan bestuurders in deze tumultueuze tijden?

'Ik ben aanhanger van de ideeën van filosoof Bart Brandsma. Hij stelt dat je in een gepolariseerde discussie altijd twee uitersten hebt. Burgemeesters gaan vaak praten met die polen, maar dat moet je juist niet doen. Bij elk conflict is de overgrote meerderheid niet zwart of wit maar grijs en genuanceerd. Dus: "Hamas is een terro-

ristische organisatie maar wat Israël doet, klopt ook niet." Ik richt me op de middengroep die vatbaar is voor argumenten. De "radikalinski's" ga je toch niet overtuigen en door met ze in discussie te gaan, maak je ze groter. Zo wakker je onbewust de polarisatie aan.

'Je moet de dilemma's tonen waar je als overheid mee te maken hebt en waarom je een bepaalde afweging maakt. Stel je kwetsbaar, maar ook met zelfvertrouwen, op. Mijn ervaring is dat veel mensen, ook als ze het niet met je eens zijn, wel respecteren dat je duidelijk stelling neemt. 'Sociale media hebben een verwoestende invloed op het maatschappelijk debat gehad. Dertig jaar geleden kon je in een kroeg staan en als je dan iets ongenueeerd zei, had je een of twee toehoorders, en dat was het dan. Nu is het podium de hele wereld. Dat is opwindend maar ook gevaarlijk. Twitter is niet geschikt om echt met elkaar in gesprek te gaan. Ik pleit voor grote terughoudendheid bij het gebruik van sociale media door bestuurders.

'Als we niet meer naar elkaar luisteren, wordt de stap naar geweld een stuk kleiner. In Amsterdam trok een pro-Palestina-demonstratie ook mensen aan die verder gaan dan protesteren en dan vallen er klappen. Ik ben echt bang voor escalatie in de samenleving. We zijn nog niet op de weg terug.'

Wat is de impact van de coronaperiode op u geweest?

'Ik heb geleerd dat je heel erg intimiderende reacties of zelfs bedreigingen niet zonder hulp en steun kunt opvangen. Er met mensen over praten is echt nodig. Toen het in de herfst van 2021 flink uit de klauwen liep met kritiek op mij, zelden de wethouders en de gemeenteraad collectief: "Blijf van onze burgemeester af." Zelfs als ik

Advertentie

Help jij je burenen energie besparen?

Word energicoach bij Energiek Leiden!

Energiek Leiden vindt dat de energietransitie in Leiden sneller, beter en eerlijker kan. We willen dit bereiken op verschillende manieren, onder meer door het coachen van onze stadgenoten bij het nemen van maatregelen om de energierekening omlaag te brengen. We zijn ervan overtuigd dat we het samen moeten doen, want samen bereik je meer. Iedereen kan meedoen, ongeacht je wijk, afkomst of kennis. We werken samen met de gemeente Leiden.

Energiek Leiden is op zoek naar enthousiaste energicoaches die er bij van worden andere mensen te helpen bij het besparen van energie. Na een gedegen opleiding ga je langs bij stadgenoten om ze wegwijs te maken. We zoeken zowel energicoaches voor huiseigenaren als voor huurders. Soms geef je advies op een infomarkt of een ander evenement in de stad.

Lijkt dit je wat?

Stuur een mailtje naar info@energiekleiden.nl of kijk op energiecoaches071.nl voor meer informatie.

Meld je aan en we nodigen je uit voor een meet-up!

info@energiekleiden.nl
energiecoaches071.nl

 EnergiekLeiden
energiekleiden.nl

Meer weten?
Kijk op energiecoaches071.nl

Samen krijgen we meer voor elkaar

De vs proberen de kernwapenprogramma's van potentiële vijanden te beïnvloeden. In Iran lieten ze de perfecte kans op ontmanteling voorbijgaan, reconstrueert promovendus Jean Yves Ndzana Ndzana. 'Ze waren verblind door ideologie.'

DOOR VINCENT BONGERS
BEELD ANP

Amerika had Iran kunnen laten buigen

De Iraanse kernfysicus Majid Shahriari reed op 29 november 2010 door Teheran toen er plots motorrijders naast hem verschenen. Zij bevestigden bommen op de ramen van zijn auto die vervolgens explodeerden. Shahriari overleefde de aanlag niet. Collega Fereydoon Abbasi werd in een ander deel van de stad op soortgelijke manier aangevallen, maar raakte slechts gewond. Het meest recente slachtoffer, Mohsen Fakhrizadeh, werd in 2020 vermoord door een op afstand bedienbaar machinegeweer dat was gemonteerd op een auto. Zo werden er in tien jaar tijd vijf Iraanse kernfysici gedood. Niet alleen wetenschappers waren doelwit. In een nucleair complex werden zo'n duizend centrifuges waarmee uranium werd verrijkt vernield, nadat een door de AIVD gerekruteerde Nederlandse ingenieur ze met het computervirus Stuxnet had geïnfecteerd. De cyberaanval was op touw gezet door Israël en de Verenigde Staten om het kernwapenprogramma van Iran te ondermijnen. De moordaanslagen waren acties van groepen die door Israël werden gefinancierd. 'Maar de Amerikanen zagen dat zeker als een gunstige ontwikkeling', vertelt promovendus Jean Yves Ndzana Ndzana. 'Nu hoeven we het niet zelf te doen, was het idee.' De wetenschapper uit Kameroen is een expert op het gebied van internationale betrekkingen

en onderzocht hoe Amerika de kernwapenprogramma's van Libië, Zuid-Afrika (zie kader) en Iran probeert te beïnvloeden. Ook al liep het Iraanse programma zeker schade op, toch was de aanpak op de lange termijn totaal niet effectief. 'Het was zelfs een complete mislukking. Amerika heeft Iran volkomen verkeerd ingeschat. In het land zijn verschillende facties die elkaar bestrijden, maar over één ding zijn ze het wél eens: ze staan vijandig tegenover Israëlische en Amerikaanse inmenging. Dat zag je ook bij De Groene Beweging die in 2009 pleit- te voor meer vrijheid. Toen een BBC-journalist tegen een van de leiders zei dat president Obama het protest steunde, reageerde die: "Dit gaat de Amerikanen niets aan!"' Stuxnet en de moordaanslagen hebben het nationalisme in Iran juist aangewakkerd, vertelt de promovendus. 'De Iraanse president Mahmoud Ahmadinejad wist daarvan gebruik te maken. De Iraniers gingen achter hun leider en vlag staan. Ze wilden niet buigen voor de vs.' De acties zorgden er evenmin voor dat het kernprogramma van Iran stil te liggen. Sterker nog: er kwamen nieuwe, meer geavanceerde centrifuges om het uranium te verrijken en het versterkte de positie van Ahmadinejad. Ndzana Ndzana doet onderzoek naar zogeheten dwangdiplomatie waarmee de vs andere landen zover te proberen te krijgen dat ze stoppen met het ontwikkelen van kernwapens. 'Dat doen ze niet alleen op de klassieke manier: rond de tafel

Iraanse vrouwen tonen een portret van president Mahmoud Ahmadinejad in Robat Karim, ten zuidwesten van Teheran, oktober 2006

Aanslagen en cyberaanvallen hebben nationalisme juist aangewakkerd

gaan zitten en een deal proberen te sluiten. Vaak wordt "het doelwit" ook impliciet en expliciet bedreigd: bijvoorbeeld door sancties of zelfs de inzet van militaire middelen. Het is een instrument dat tussen standaard onderhandelingen en op volle schaal militair ingrijpen in zit.' Hoewel dat dus niet lukte in Iran, had dat wél gekund. 'Tijdens het presidentschap van George W. Bush heeft Amerika echt een grote kans laten liggen.' Bush had een heel ideologisch gedreven beleid. 'Na de aanslagen van 11 september 2001 noemde hij Iran een van de landen die behoorden tot de "as van het kwaad". Binnen deze strategie pasten geen klassieke diplomatieke onderhandelingen. Vice-president Dick Cheney zei zelfs: "We sluiten geen deals met de duivel." Er werden zware sancties opgelegd aan Iran. De door Amerika geleide oorlog in Irak was een "game changer". Toen tijdens operatie Desert Storm de Iraakse president Saddam Hoessein werd afgezet in 2003, was er een mogelijkheid om een gunstige deal te sluiten met de ayatollahs in Iran. Zij waren namelijk flink geschrokken dat Hoessein zo snel was verslagen. 'De vs hadden daarop kunnen inspelen en zeggen: dit kan ook jullie lot worden als er geen goede overeenkomst voor ons komt. Het is een cynische aanpak maar wel een die effectief had kunnen zijn.' In dezelfde periode besloot Libië namelijk wél

een einde te maken aan haar kernwapenprogramma. 'Dictator Muammar Gaddafi had zich agressiever opgesteld tegen de vs dan Iran: hij steunde en organiseerde aanslagen tegen Amerikaanse doelwitten. Maar na de dood van Saddam Hoessein raakte hij in paniek. Hij wilde niet op dezelfde manier eindigen. Dat dit in 2011 alsnog zou gebeuren, stond los van de ontwikkelingen rond nucleaire wapens. 'Gadafi sloot een deal met de Amerikanen, mede door de inzet van de Britse premier Tony Blair die hem "broeder leider" noemde. Een westerse machthebber die hem als een gelijke zag, daar was hij gevoelig voor.' Ook Bush sloeg dit keer geen agressieve toon aan. Gadafi kreeg van de Amerikanen een aantal veiligheids garanties. 'Iran voelde de Amerikaanse druk ook toenemen. Via de Zwitserse ambassadeur deed het regime een zeer ruimhartig aanbod aan de regering Bush in een poging om te gaan onderhandelen.' Alles lag wat betreft Iran op tafel: het Israëlisch-Palestijns conflict, de steun aan Hezbollah, Hamas en het nucleaire programma. 'De internationale context was toen ideaal. China was nog niet zo assertief als nu. Rusland moest nog pogen intern de zaken op orde te krijgen. Er waren geen internationale uitdagers voor de vs.' De regering Bush ging niet op het voorstel in. 'Hadden ze dat wel gedaan, dan had de situatie rond Iran er nu heel anders uitgezien. De Amerikanen waren echter te verblind door ideologie.'

De zes atoombommen van Zuid-Afrika

Jean Yves Ndzana Ndzana deed ook onderzoek naar het kernwapenprogramma van Zuid-Afrika. 'President De Klerk gaf toe dat er zes atoombommen waren gefabriceerd. De reden dat Zuid-Afrika ze had, was dat er de nodige landen in Afrika waren die zeer sterke banden onderhielden met de Sovjet-Unie.' De communistische Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola bijvoorbeeld, kreeg geld en militaire steun uit Moskou. 'Deze landen stonden vijandig tegenover het Apartheidsregime in Zuid-Afrika. De regering in Pretoria zag de ontwikkeling van de kernwapens als essentieel om vijandelijke staten af te schrikken en zo een eventuele invasie te voorkomen. Zuid-Afrika werd zo een onderdeel van de Koude Oorlog, een bondgenoot van Amerika. Vanwege die rol deed Amerika heel weinig om het Zuid-Afrikaanse kernwapenprogramma te beïnvloeden.' Toen de Sovjet-Unie implodeerde en er einde kwam aan het Apartheidsregime ontmantelde Zuid-Afrika de wapens. Dezelfde coulance vertonen de vs tegenover het Israëlische kernwapenprogramma. 'Dat bestaat, maar wordt niet officieel erkend of ontkend door de Israëlische overheid. De Amerikanen staan dat toe, maar proberen wel het beleid van Israël te temperen als zij dat nodig vinden.' Dat bleek onlangs bij de drone-aanval van Iran op Israël. 'De Amerikaanse regering maakte toen duidelijk dat het achter Israël staat, maar waarschuwde ook dat er geen keiharde tegenreactie moest komen tegen Teheran, want Amerika zou dan niet meewerken aan een vergeltingsactie. En inderdaad: Israël hield zich in.'

Jean Yves Ndzana Ndzana, *Understanding coercive nuclear reversal dynamics: a comparative case study of US coercive diplomacy against the nuclear programs of Iran, Libya, and South Africa*. Promotie was 25 april

De student die docenten bedreigde blijft voorlopig vastzitten

De 32-jarige student die op 19 januari met een mes bij de Haagse campus is aangehouden wordt verdacht van stalking, bedreiging en illegaal wapenbezit en blijft in voorlopige hechtenis tot de zaak op 12 juli inhoudelijk behandeld wordt.

DOOR SJORS SCHAAP

Dat bleek tijdens de proforma-zitting met een meervoudige kamer in de rechtbank van Den Haag. De man zou zich vanaf oktober vorig jaar tot aan zijn aanhouding schuldig hebben gemaakt aan stalking door beledigende en bedreigende berichten naar docenten te versturen. Volgens het Openbaar Ministerie (OM) zou hij ook sympathie hebben geuit voor de aanslag in Rotterdam van september vorig jaar, waar een geneeskundestudent drie slachtoffers maakte, onder wie een docent van de Erasmus Universiteit. Na een conflict met een docent zou hij volgens het OM hebben gezegd dat hij het 'zeker niet erg zou vinden als veertien van jullie hoeren op Unileiden neergeschoten worden'. Een dag voor de aanhouding van de student ontvingen docenten van de Haagse campus een mail, in handen van de redactie, waarin voor de verdachte werd gewaarschuwd. Daaruit blijkt hoe 'de kwestie' onder hen leefde: 'Voor sommigen zal de zaak nieuw zijn. Voor de meesten (helemaal) niet. In het kort: deze student wordt op dit moment geweerd van de opleiding vanwege ongewenst gedrag richting docenten.' Ondanks dit verbod bleef de student zich echter inschrijven voor vakken: 'Zijn inschrijving heeft geen waarde. En voor wat betreft de bachelorscriptie zal hij hetzelfde bericht moeten krijgen als alle anderen die niet worden toegelaten.' Een verband met de driedaagse sluiting van het Wijnhavengebouw afgelopen oktober – het college van bestuur sprak van een 'verhoogd veiligheidsrisico' – blijkt niet uit de verdenkingen: het OM vervolgt de student voor bedreigingen tussen 12 en 26 december. (Afgelopen dinsdag bevestigde tijdschrift FGA-decaan Koen Caminada tijdens de faculteitsraadvergadering dat de sluiting inderdaad geen verband had met deze zaak.) Volgens advocaat Berber Swart bestaat er gedeeltelijke twijfel over illegaal wapenbezit van de verdachte. 'Dat mes zat ergens in een vakje in zijn koffer, achter een slotje. En het was ook niet echt een dik mes, meer eentje zoals je ook meeneemt als je gaat kamperen of bijvoorbeeld om een appeltje te schillen.' Dat de student volgens het OM 'Ik zoek een dolk' zou hebben gezegd, berust volgens de advocaat op een misverstand. 'Hij heeft soms wat problemen met de taal', zei ze na afloop van de zitting over de verdachte die van Nigeriaanse afkomst is. 'Hij bedoelde niet "dolk", maar "tolk". Deze zaak zit vol met dit soort communicatieproblemen.' Tijdens de zitting deelde de verdachte een geschreven verklaring met het om en de rechtbank 'met betrekking tot de omstandigheden ten tijde van de ten laste gelegde feiten', maar las dit document niet voor. Wel vertelde hij aan de rechters het recht te bestuderen zolang hij in hechtenis verblijft. 'Eerst verveelde ik me, maar nu heb ik een Wolters-Kluwer rechtenbundel. Ik vind het belangrijk te weten hoe het recht werkt.' De behandeling van het persoonlijkheidsonderzoek werd uitgesteld totdat de student het omvangrijke rapport zelf heeft gelezen. Want, zo zei advocaat Swart: 'De verdachte wil alles graag begrijpen.'

Hoe ons hart ons verraad

Stil uit de film *Valentine's Day* (2010), met Anne Hathaway en Topher Grace

Bestaat liefde op het eerste gezicht? Psycholoog Iliana Samara onderzocht wat klamme handjes en verlegen glimlachen tijdens het daten betekent voor toekomstige romantiek. 'Mannen zien wederzijdse interesse als die er niet is.'

DOOR LISA BOSHIJZEN

Door de 544 speeddates kon ik een week lang niet slapen', vertelt psycholoog Iliana Samara. Voor haar promotie-onderzoek naar het verband tussen aantrekkelijkheid en het vormen van romantische connecties liet zij 67 mannen en vrouwen speeddaten. Met een team academici observeerde zij de koppels en analyseerde hun lichaamstaal. Zo hoopt ze antwoord te vinden op de welbekende vragen. Bestaat liefde op het eerste gezicht? En kan je na een eerste date al weten of je De Ware hebt ontmoet? 'Jouw aandacht wordt direct gegrepen door de fysieke aantrekkelijkheid van een persoon', vertelt Samara. 'In het begin is het voor beide partijen belangrijk of ze de ander aantrekkelijk vinden. Als dat er niet is heb je geen romantische klik, maar vriendschap.' Samara onderzocht hoe aandacht, sociale perceptie en lichamelijke uitdrukking in verband staan met de aantrekkelijkheid van een potentiële partner. Kunnen onze gezichtsuitdrukkingen op een eerste date voorspellen of er een tweede komt? Aan de speeddates deden

heteroseksuele deelnemers met diverse etniciteiten en achtergronden mee. Voor mannen is de fysieke aantrekkingskracht belangrijker dan voor vrouwen. 'Zij denken eigenlijk: "Ja, zij ziet er leuk uit, haar wil ik graag ontmoeten of beter leren kennen." Vrouwen gaan meer uit van andere factoren zoals betrouwbaarheid en in sommige gevallen status.'

Als je iemand aantrekkelijk vindt, voel je dat in je lichaam. Je wordt nerveus of voelt vlinders in je buik. 'Mannen identificeren dit sneller als interesse', legt Samara uit. 'De overeenkomst tussen fysiologische opwindende en de interpretatie "ik voel mij opgewonden en ik vind deze persoon leuk" is erg laag bij vrouwen. Mannen en vrouwen nemen andere risico's. Als een man niet op een vrouw afstapt, is dat voor hem een gemiste paringskans. Voor een vrouw kan een verkeerde inschatting leiden tot een nakomeling waar ze voor moet zorgen. Dat kost veel meer moeite, dus zijn vrouwen kieskeuriger.'

Andere bevinding: de uitdrukking *two hearts beat as one* bleek te kloppen, want aan het tempo van de hartslag is wederzijdse interesse te herkennen. 'Wanneer de hartslagen hetzelfde ritme hadden, of beide handen klam werden, was de kans groter op een tweede date. Het is een heel eerlijk signaal, wij hebben daar geen controle over. Ons hart verradt ons.'

Voorafgaand aan de speeddates kregen de deelnemers vragen over hoe aantrekkelijk zij potentiële dates vonden en werden er cognitieve testen afgenomen. 'We vroegen de deelnemers hoe aantrekkelijk zij hun dates vonden op basis van individueel gezicht, stem en geur. Voor die laatste test moesten ze een shirt meenemen dat ze 's nachts hadden gedragen. Helaas bleek de omgeving te chaotisch om goed de effecten van geur te kunnen interpreteren.'

Nuttiger was het terugkijken van de gefilmde dates, waarbij per seconde de lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen werd geanalyseerd. 'Over gezichtsuitdrukkingen hebben wij meer controle en die vertellen ons

daarom minder over interesse.' Maar toch ontdekte Samara dat juist specifieke blijde gezichtsuitdrukkingen ons wel vertellen of iemand zijn of haar date leuk vond. 'We hebben drie verschillende soorten glimlachen van elkaar kunnen onderscheiden: de oprechte, de verlegen en de beleefde. Juist wanneer iemand verlegen en voorzichtig glimlacht, voorspelt dat een romantische klik. Als je iemand leuk vindt, ben je zenuwachtiger en wil je een goede indruk maken. Een oprechte glimlach is juist vaak een teken dat je het goed met iemand kan vinden, maar dat de kans op romantiek kleiner is. Eris dus een verschil tussen vriendschappelijke en romantische aantrekkingskracht.'

Mannen weten snel of zij iemand leuk vinden, maar kunnen slecht inschatten of die interesse wederzijds is. 'Zij gaan er dan sneller vanuit dat dit wel zo is. Bij vrouwen wordt interesse van een man juist vaak onderschat. Die zijn sneller geneigd om nee te zeggen, ook wanneer ze iemand wel leuk vinden. Mannen wordt geleerd om te pushen: om door te zetten en geen nee te accepteren.' 'Bijzonder is dat als een man iemand niet leuk vindt, hij juist wel heel goed kan inschatten of de ander interesse heeft.' Voor mannen maakt de liefde dus eigenlijk blind. 'Mannen kunnen interesse zien als die er niet is. Dat kan leiden tot grappige, ongemakkelijke situaties maar ook nare en vervelende situaties. Het is ook in verband gebracht met aanranding en verkrachting.' Samara adviseert mannen daarom om 'even een moment te nemen en een stapje terug te doen als zij iemand leuk vinden. Als zij zich dan af zouden vragen: "Wat zou ik denken als ik deze vrouw niet leuk zou vinden?", dan zou dat helpen.'

Op één vraag heeft de onderzoeker geen antwoord. 'Ik ben eigenlijk wel benieuwd of er nog mensen op tweede date zijn geweest.'

Iliana Samara, *How do we form romantic bonds?*
Promotie was 15 mei

Agostino Carracci, *Sater bedrijft de liefde met een nimf*, Agostino Carracci, 1559. Foto Rijksmuseum

Toen seks nog fluïde was

In de Renaissance werd er steeds liberaler gedacht over seksualiteit, schrijft Marlisa den Hartog. Al bestonden er ook nog genoeg misverstanden. 'Ze waren misschien wel progressiever dan wij.'

MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Wie mooie baby's wilde, moest tijdens de voortplanting aan knappe mensen denken. Alle mannen voelden zich van nature naast vrouwen ook aangetrokken tot mannen. Kinderen die tijdens de menstruatie verwekt werden, waren altijd zwak en ziek. Ook vrouwen producerden sperma en als zij niet regelmatig een zaadlozing hadden, kon de baarmoeder verstopt raken.

Mensen hielden er soms vreemde ideeën op na, schrijft universitair docent geschiedenis Marlisa den Hartog in het net verschenen boek *Seks in de Renaissance, standjes en standpunten in de tijd van Da Vinci* (en wat we daar nu van kunnen leren). Maar sommige van die denkbare bestaan nog steeds. 'Bijvoorbeeld dat een vrouw om mannelijke aandacht vraagt als ze bepaalde kleding draagt', zegt Den Hartog. 'Of dat alle vrouwen die "nee" zeggen tegen seks een toneelstuk opvoeren en eigenlijk niets liever willen dan seks.'

De Italiaanse Renaissance begon omstreeks 1450 en luïde een tijd in van intellectuele vooruitgang waarin tegelijkertijd werd teruggerepen op de klassieke oudheid. 'Het idee dat verbeeldingskracht een grote rol speelt tijdens de voortplanting en het uiterlijk van het kind beïnvloedt, komt bijvoorbeeld van Aristoteles.'

Toch bleken ook de grote autoriteiten uit de oudheid er naast te kunnen zitten. 'Er was een idee dat meisjes aan de linkerkant in de baarmoeder zouden zitten en jongens aan de rechterkant. Tot er op een gegeven moment een autopsie op een vrouw werd gedaan die zwanger was van een tweeling, beiden meisjes. Ze zagen dat de meisjes aan allebei de kanten in de baarmoeder konden zitten.'

De opgeleefde aandacht voor klassieke teksten leidde ertoe dat meer mensen in aanraking kwamen met liberale gedachten over seksualiteit. 'Italië is een heel katholieke maatschappij in die tijd. Homoseksualiteit was een doodzonde en werd ook vervolgd. In de klassieke oudheid was er een veel vrijer perspectief op met name seksuele relaties tussen mannen. Het wordt in de Renaissance bijna en vogue om de relaties tussen mannen te verheerlijken: een manier om te laten zien dat je een elitaire wereldburger bent.'

Homoseksualiteit kwam niet alleen voor bij de elite. 'Uit gerechtelijke bronnen weten we dat de bakker, de schoenmaker en de barbier ook homoseksuele relaties onderhielden. Vooral voor jonge mannen was het sociaal geaccepteerd. Ze trouwden pas rond hun dertigste en voor het huwelijk was het normaler om te experimenteren met homoseksualiteit.'

'Er werd gedacht dat alle mannen van nature zowel op mannen als op vrouwen vielen. In die zin waren ze misschien zelfs iets progressiever dan wij, want seksualiteit werd als meer fluïde gezien en kon gedurende je leven veranderen. Maar vanwege de vervolging van homoseksualiteit kun je natuurlijk niet zeggen dat zij ruimdenkender waren dan wij.'

Den Hartog werd tijdens haar onderzoek verrast door de mate waarin men destijds kritisch keek naar eigen gedragsregels. 'Het is eigenlijk heel arrogant om als moderne mens te denken dat ze toen niet in staat waren tot zelfkritiek. Ze waren zich er zeker van bewust dat hun ideeën over seks, en mannen en vrouwen slechts sociale constructen waren.'

Dat blijkt bijvoorbeeld als het gaat over dubbele moraal. 'Seks buiten het huwelijk wordt heviger veroordeeld voor vrouwen dan voor mannen. De straffen voor overspel zijn voor vrouwen veel zwaarder dan voor mannen.' De reden: 'Als een vrouw vreemdgaat wordt haar echtgenoot benadeeld, want die weet niet meer zeker dat de kinderen echt van hem zijn en dus zijn erfenis wel terecht zullen ontvangen. Terwijl er volgens tijdgenoten niets nadeligs gebeurt voor de vrouw als haar man vreemdgaat.'

In de literatuur wordt deze kwestie bediscussieerd, vertelt Den Hartog. 'Een personage vraagt zich af waar die dubbele moraal vandaan komt. Een ander personage noemt dan het argument van de buiten-echtelijke kinderen. Het eerste personage reageert daarop: "Ja, maar vrouwen kunnen in hun eentje geen kinderen maken, dus in principe zijn mannen medeverantwoordelijk, dus waarom houden we mannen niet aan dezelfde regels?" Hij geeft vervolgens zelf antwoord: "Dat is waar, maar wij mannen hebben nu eenmaal de regels gemaakt." Ze weten dat de mens ooit die gedragsregels zelf heeft bedacht.'

Hoe er destijds over seks werd gedacht, biedt een nieuw perspectief op de huidige blik, vindt Den Hartog. 'We worden met onze neus op onze eigen gedragsregels gedrukt. Er zijn zo veel overeenkomsten, bijvoorbeeld het idee dat vrouwen van nature losbandig zijn, of dat mannen van nature bepaalde moeilijk beheersbare impulsen hebben. Of het idee dat je mannelijkheid kunt tonen door vrouwen te denigreren. Of dat hoe groter de penis is, hoe mannelijker je bent. Als we een man die stoer doet willen kleineren, steken we nog steeds onze pink op om te insinueren dat hij klein geschapen is. De vruchtbaarheidsgod Priapus werd bijvoorbeeld al afgebeeld met een hele grote penis. Het zijn eeuwenoude ideeën.'

'Dit soort opvattingen werd breed gedragen. Die samenleving was echt een *rape culture*. Nu zeggen mensen ook nog wel zulke dingen, maar weten ze ook dat het geen sociaal geaccepteerde denkbare zijn en worden ze er eerder op aangesproken. Kijk maar naar die jongens van studentenverenigingen die hun excuses aanbieden voor het maken van bangalijsten. Ik put hoop uit het feit dat er nu meer discussie en tegenreactie is, tegelijkertijd is het natuurlijk heel frustrerend dat vijfhonderd jaar later nog steeds veel dezelfde ideeën rondgaan.'

Marlisa den Hartog, *Seks in de Renaissance: standjes en standpunten in de tijd van Da Vinci* (en wat we daar nu van kunnen leren). Atlas Contact. €24,99

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 10 leerlingen. Taal en rekenen. **Voortgezet onderwijs:** *Wiskunde, 2 vwo. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs, groep 4, 5 en 6. Woordenschat, lezen. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arabupad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Cursussen Beeldhouwen en Boetseren in Leiden. Zie het actuele aanbod op www.jeroenspijker.nl / Sculpture and modeling courses in Leiden. **Studenten krijgen 50 euro korting.** See www.jeroenspijker.nl for the current offer.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2313 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare@mastodon.online](https://www.mastodon.nl/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline.nl](https://bsky.app/profile/mareonline.nl)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcélie van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Elena van der Kloek (stagiair)
Sjors Schaap (stagiair)
Lisa Boshuizen (stagiair)

Medewerkers: Romy van den Akker | Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Jossette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023 - 571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emará | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

CULTUUR

Pingponggen met Tao

In haar boek *Chinese wijsheid in een balletje* verweeft voormalig tafeltenniskampioen Bettine Vriesekoop topsport met het taoïsme. ‘Vraag jezelf af: Waar ben ik mee bezig?’

DOOR ELENA VAN DER KLOEK
FOTO ANP

Voormalig professioneel tafeltennisser Bettine Vriesekoop (62) is nog elke dag bezig met sporten. Zo ook nu bij de tafeltennisvereniging in Amsterdam, waar ze les geeft aan toekomstige topsporters. Terwijl er om haar heen fanatiek wordt getraind, zegt de vijfvoudig Europees kampioen dat ze soms haar studententijd in Leiden mist. ‘Soms denk ik wel eens: ik ga terug, en die studie afmaken.’ Vriesekoop besloot op haar 34^e aan de studie Chinese taal en cultuur te beginnen. ‘We gingen dan in restaurant Camino aan de Doelensteeg lunchen of even koffie drinken.’ Maar aan haar studententijd kwam een abrupt einde. ‘Ik kreeg een baby en werd weduwe. Ik was in Leiden gaan studeren omdat ik daar een vriend had. Toen ik op een gegeven moment zwanger raakte, was het idee om de studie af te maken zodra het kind één jaar was. Alleen toen overleed mijn vriend terwijl ik nog zwanger was. Toen ben ik ermee gestopt.’ Door deze traumatische gebeurtenis is ze officieel geen sinoloog. En dat bleef toch aan haar knagen. ‘Ik denk daar nog heel vaak aan. Ik kon het gewoon halen.’ Toch heeft ze van jongs af aan veel van de Chinese cultuur en taal meegekregen, eerst dankzij haar carrière als topsporter, later als China-correspondent voor NRC. ‘Ik werd heel snel goed in tafeltennis. Op mijn vijftiende mocht ik al naar het WK voor senioren. Daar zag ik in de trainingszaal Chinezen. Ik vroeg aan hen of ze met

mij wilden trainen. Voor mijn gevoel speelden zij namelijk heel mysterieus. Ook was het moeilijk om van ze te winnen. Ze zijn zó goed dat ik dacht dat het te maken moest hebben met hun cultuur. Het werd mijn droom om naar China te gaan. En op mijn achttiende ging ik.’ De droomreis verliep niet zonder slag of stoot. ‘In het begin was ik een beetje bang. Het was een cultuur waarin ik niets kon herkennen. Er waren ook weinig westerlingen in het land, dus ik was een bezienswaardigheid. Ik kon het gaan haten of omarmen.’ In haar nieuwste, zevende boek *Chinese wijsheid in een balletje* kijkt ze terug op die tijd met een opmerkelijke blik. ‘In het boek verbind ik de wijsheid van het taoïsme met tafeltennis. Ik heb eigenlijk mijn ideeën over hoe je topsport het beste kan bedrijven gedeeld, en dus ook hoe je het beste in het leven kan staan. Want topsport is ook het leven. Dat vindt dan zijn weerslag in taoïstische teksten.’

‘Het taoïsme gaat over de natuur volgen’, legt ze uit. ‘En de natuur volgen betekent ook je eigen natuur volgen. Het gaat over totale vrijheid ervaren door jezelf te zijn, met respect voor alles en iedereen, inclusief de natuur.’ Dat idee is overal binnen de Chinese cultuur terug te vinden, ook in de traditionele feestdagen. ‘Het Chinees nieuwjaar, het maanfeest, het drakenbootfestival: ze hebben allemaal met het respect voor de natuur te maken. Je moet dan de natuurgoden eren. Het taoïsme is hét bindweefsel van de Chinese samenleving. Want als je met elkaar de feesten viert en de rituelen respecteert, creëer je een soort cement. Dat is voor een land waarin zoveel mensen wonen heel belangrijk.’ Maar ook op persoonlijk vlak is het taoïsme van groot belang, vindt ze. ‘Je moet bij de natuur blijven en contact maken met jezelf. Ook moet je je bewust zijn van je gezondheid en van de processen in je lichaam. Je hebt maar één lichaam. Dus vraag jezelf af: Waar ben ik mee bezig?’ Streng: ‘Ik vind het zo jammer dat studenten zo veel roken, drinken en blowen. Ik dacht dat we toch wel allemaal weten hoe ongezond dat is. Ik zeg het hier op de tafeltennisvereniging vaak genoeg: jongens, denk aan je gezondheid!’

Bettine Vriesekoop, *Chinese wijsheid in een balletje*. Het spel van Tao. Uitgeverij Brandt, pgs, €20

IN MEMORIAM

Een gelauwerd botanicus die altijd optimistisch bleef

Een boom moet je vooral laten staan, vond hoogleraar en houtanatoom Pieter Baas (1944-2024), die 29 april is overleden.

DOOR NORBERT PEETERS

Sommige Leidse academici vertonen een standvastigheid die enkel wordt geëvenaard door de monumentale bomen van de Hortus. Zo ook emeritus hoogleraar en houtanatoom Pieter Baas. In 1962 begon hij aan de Universiteit Leiden als groenling bij de studie Biologie. Na zijn studie stelde toenmalige directeur Cornelis van Steenis hem in 1969 te werk als expert houtanatomie in het toenmalige Rijksherbarium in de Raamsteeg. In 1978 promoveerde hij op zijn dissertatie *Comparative Anatomy of Ilex, Nemopanthus, Sphenostemon, Phelline, and Oncotheca*. Daarin nam hij het hout onder de loep van onbekende boomsoorten uit het Indo-Pacifische gebied. Via vergelijkende studie stelde hij vast dat de houtstructuren belangrijke voorspelers zijn van de klimaatomstandigheden waarin soorten gedijen.

Zijn vaste standplaats in het universitaire bestel komt in 1987 met zijn benoeming tot bijzonder hoogleraar en drie jaar later, in 1991, werd hij benoemd tot hoogleraar systematische plantkunde. Al snel raken zijn takken behangen met medailles en accolades voor wetenschappelijke verdiensten (zoals de Linnean Medal van de gelijknamige wetenschappelijke sociëteit en Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw) en oogst hij lidmaatschappen bij onder meer de *Linnean Society* en de *Botanical Society of America*.

Zijn hooglerschap ging gepaard met een bestuursfunctie als wetenschappelijk directeur van het Rijksherbarium. Ook in deze hoedanigheid bewees hij de Nederlandse botanie een belangrijke dienst. Drie jaar na zijn aantreden begon een hevig snoei beleid in het onderwijs. Herbaria en andere biologische collecties vielen niet langer onder de kerntaken van de universiteit en zouden voor de bij gaan.

Toen beleefde hij, in zijn eigen woorden, zijn ‘finest moment’. Gewiekst als altijd klom hij hoger in de bestuurlijke boom en vond een luisterend oor bij toenmalig koningin Beatrix. Na zes jaar geharrewar ging de minister van Onderwijs overstag en werden de bezuinigingen goeddeels afgewend, maar wel op voorwaarde dat de herbaria van verschillende universiteiten zouden fuseren. Baas speelde een sleutelrol in de totstandkoming van het Nationaal Herbarium Nederland, nu ondergebracht in Naturalis Biodiversity Center – tot 2005 was hij de wetenschappelijk directeur. Het herbarium beschikt met meer dan 130.000 objecten over de grootste houtcollectie ter wereld. In zijn ogen moest een wetenschappelijke collectie leven. Het herbarium evenals andere biologische collecties verdienden volgens hem veel meer onderzoekers en specialisten dan er momenteel te werk zijn gesteld.

En als er in de krant onheilsberichten stonden over de neerwaartse trend waarin de plantenwetenschappen zich bevinden, klom hij in de pen. Ook hij had de afgelopen vijftig jaar berichten gelezen over teloorlopende specialisaties en vakgebieden die zich in terminale fase bevinden. Maar hoewel hij ook vreesde voor de toekomst, sloot hij opbeurend af: ‘We zijn er nog steeds. Waar gesnoeid wordt kunnen ook verse knoppen uitlopen.’

Maar in al zijn optimisme verloor Baas nooit zijn realiteitszin. Toen in 2021 op de klimaatop van Glasgow werd besloten om per 2030 wereldwijde ontbossing aan banden te leggen, reageerde hij scherp: ‘Denkt men daar dat we allemaal gek zijn geworden? Dat we zo’n kortetermijnegeheugen hebben dat we zijn vergeten dat een dergelijke stop ook al in 2014 is aangekondigd.’ Hij vergeleek het met de afkondiging van een staakt-het-vuren in een hardnekkig militair conflict. Dat scheidt de kans om in korte tijd nog even een maximale schade toe te brengen aan de vijand. Maar toch herpakte hij zijn optimisme: ‘Bomen zijn de allerknapest binders van CO₂ en als een boom er eenmaal staat moet je die vooral laten staan.’

‘In dit klooster ken ik iedereen bij naam’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO TACO VAN DER EB

Huis: Huize Verdwaelde Pelgrim
Grootte: 21 m²
Huur: €405 incl.
Huisgenoten: 9

Pfoe, is het niet ver om altijd te fietsen naar Zoeterwoude?

‘Ik ben blij dat ik in dit oude klooster woon. Je bent met een kwartiertje op Leiden Centraal. Sommige mensen doen daar moeilijk over, maar ik kom uit Limburg en heb daar altijd moeten fietsen. Dat moet je hier maar voor lief nemen. De enorme ruimte om ons heen betaalt alles terug. Je kan vanaf hier zo park Cronesteyn in wandelen.

‘Ik gok dat ons huis 250m² is. Wij hebben de grootste gang en we delen ook nog een grote tuin met het gehele kloos-

ter. De tuin zit wel goed in onze servicekosten verwerkt, want daar besteedt duwo het meeste geld aan. Je moet iedere week grasmaaien en struiken bijknippen. Ze hebben zelfs een calisthenicsrek neergezet, maar niemand gebruikt dat.’

Waar komt de naam Huize Verdwaelde Pelgrim vandaan?

‘Toen ik hier net kwam wonen, waren bijna alle vorige bewoners tegelijk weggegaan, dus moesten we een nieuwe naam bedenken. Toen we met de enige achtergebleven huisgenoot gingen zuipen, zei hij dat hij zich alleen voelde als hij naar huis fietste, als een verdwaalde pelgrim.

‘Toen wij er kwamen wonen, zijn er geen

nieuwe tradities ontstaan. Ik denk dat we alleen meer dronken: ik was achttien en het was de tijd van corona. Ik heb mijn drinkperiode van mijn zestien tot mijn twintigste gehad. Nu drink ik alleen soms een biertje voor de lekker en heb ik maximaal twee feestjes per maand.’

Is de cultuur anders in de Randstad dan in Limburg?

‘De mentaliteit, drukte en natuur zijn wel anders. In de stad komen veel verschillende mensen bij elkaar en leeft iedereen op zichzelf. Ik kom uit een dorpje in Limburg en daar is veel meer cohesie. Mensen kennen elkaar en willen ook daadwerkelijk spreken. Hier is dat veel minder en komen meningsverschillen veel meer naar voren.

‘Het klooster voelt voor mij wel aan als een soort gemeenschap. Mijn broer woont toevallig ook hier. Via hem ben ik allemaal verschillende mensen in dit gebouw tegengekomen op feestjes. Ieder halfjaar hebben wij een kloosterfeest met alle bewoners. Ik ken de meeste mensen hier bij naam. Je bouwt een band op om gelijk met elkaar te gaan chillen.’

Heb je door je studie al die landkaarten opgehangen?

‘Oh nee, dat vond ik gewoon mooi. Ik had een grote kale muur en moest er iets ophangen. Ik heb meer met milieu dan aardrijkskunde.

‘Ik ben niet per se activistisch, maar meer realistisch. Extinction Rebellion zou niet de oplossing moeten zijn. Je creëert wel een platform, maar als het geluid negatief is, ontstaat ook haat naar de “linkse beweging”. Daarmee veroorzaak je meer verdeeldheid. Je wil natuurlijk ook andere mensen meekrijgen. Dat moet komen van beter beleid.

‘De realistische weg is gewoon je best doen. Ik ben de studie gaan doen, omdat de hele problematiek op globaal niveau interessant is. Wat ik uiteindelijk zelf toevoeg is nihil. Ik ben geen doemdenker, maar ook geen positieveling. We moeten met z’n allen een middenweg vinden. Verdeeldheid maakt dat alleen maar lastiger.’

COLUMN | OMAR GHALY

Zo slecht hoeft een hersenschudding helemaal niet te zijn

Een gemiddeld studentenleven is niet zonder fysieke ongemakken. Weinigen komen er zonder kleerscheuren vanaf. Ook ik heb mij meermaals vergalopperd aan capriolen die ik beter niet had kunnen uithalen.

Zo kan ik mij nog goed herinneren dat ik een keer in de winter, na een domme weddenschap, van de Burcht afgeroetsjt ben op een deel dat daar niet voor bedoeld was. Ik knalde tegen de muur aan en verzwikte mijn enkel, ik moest per slee naar huis vervoerd worden. Anderhalve week geleden, in de herfstdagen van mijn studententijd, liep ik een blessure op die misschien wel de vervelendste is van mijn academische

carrière. Een kinkel uit Zoeterwoude liep tijdens het voetballen tegen mij op waarna ik ongelukkigerwijs op de achterkant van mijn hoofd landde. Niet lang daarna bevestigde de huisarts mijn vermoedens. Ik had een hersenschudding.

Naast mijn diagnose kreeg ik ook een paar geboden mee. Zo mag ik mij niet langer dan een uur achter elkaar concentreren. Schermen dien ik zoveel mogelijk te vermijden. Om dit gebod niet al te veel geweld aan te doen, dicteer ik deze column grotendeels aan mijn telefoon. Daarnaast is het devies veel rusten en af en toe een wandeling. Om Reve te citeren: het bestaan wordt wel erg eenzijdig.

Alles in mijn leven gaat trager. Waar ik eerst redelijk snel van begrip was, gaan dingen nu vaak te snel voor mij. Ik ben vergeetachtig, als mij iets verteld wordt in een gesprek, moet ik een halfuur later

vragen hoe het ook alweer zat. Zelfs mijn spelling gaat merkbaar achteruit. Al hoeft dit laatste punt in het huidige tijdsgewricht niet eens zo’n groot probleem te zijn, er zijn genoeg mensen die ook zonder een hersenschudding niet kunnen spellen.

Ergens kan ik me voorstellen dat voor veel mensen een hersenschudding tot de aanbeveling strekt. Zo slecht hoeft het helemaal nog niet te zijn: een paar dagen rust, even toekijken van de zijlijn en niet te veel hooi op de vork. Ik kan me zelfs voorstellen dat ik me prima zou kunnen vermaken.

Echter kamp ik met een stevige complicerende factor: na zeven jaar noeste studiewerk van mijn kant draait ome duo de geldkraan dicht. Met de sussende woorden: ‘het is mooi geweest met je jongen’ krijg ik in augustus mijn laatste stufistoriting. Er is mij dus wel het een en ander aan gelegen om, ondanks mijn hersenschudding en voorgeschreven rust de komende weken, een scriptie te schrijven. Het vooruitzicht van een zorgeloze zomer kan ik in ieder geval op mijn buik schrijven.

Zoals gezegd: een studententijd gaat niet voorbij zonder de nodige pijnjes en ongelukken. Maar toch, als ik zou mogen kiezen, dan was ik in de eindfase van mijn studie liever weer van de Burcht afgeleden dan dat ik een hersenschudding had opgelopen.

Ik zou zeggen: laat de winter maar komen, en dat het dan veel moge sneeuwen.

Na zeven jaar noeste arbeid van mijn kant, draait ome duo de geldkraan dicht

Omar Ghalyl studeert Egyptologie